

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาพื้นที่ชุ่มน้ำในเขตอำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี ซึ่งครอบคลุมอาณาบริเวณทั้งที่อยู่ในเขตเมือง คือเทศบาลเมืองวารินชำราบ และพื้นที่เขตชนบท คือ ตำบลบุ่งใหม่ โดยมีวัตถุประสงค์อยู่ด้วยกัน 2 ประการคือ เพื่อศึกษาถึงความหลากหลายทางชีวภาพ และรูปแบบการใช้ประโยชน์ของชุมชนจากความหลากหลายทางชีวภาพของทรัพยากรในบริเวณดังกล่าว

ระเบียบวิธีวิจัยหลักที่ใช้คือระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative) แต่จะใช้วิธีการเก็บข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูลทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพ มีการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการร่วมมือกับชาวบ้านในพื้นที่ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่มย่อย การใช้แบบสำรวจ และการสำรวจเอกสารที่เกี่ยวข้อง

ผลการศึกษามีข้อค้นพบที่สำคัญ 2 ประการคือ

ประการแรก ด้านความหลากหลายทางชีวภาพ จากการศึกษาพบว่า ระบบนิเวศของพื้นที่ชุ่มน้ำในพื้นที่ที่ศึกษามีความหลากหลาย ทั้งระบบนิเวศน้ำ พืช น้ำ ระบบนิเวศกึ่งบกกึ่งน้ำ และระบบนิเวศบก ที่มีภูมิลักษณะแตกต่างกัน ที่นำมาซึ่งความหลากหลายทางชีวภาพ กล่าวคือ ความหลากหลายด้านพันธุ์ปลา พบพันธุ์ปลาจำนวนไม่ต่ำกว่า 133 ชนิด ความหลากหลายด้านพันธุ์พืช พบพันธุ์พืชจำนวนไม่ต่ำกว่า 180 ชนิด โดยในจำนวนนี้เป็นเห็ดถึง 26 ชนิด และความหลากหลายด้านพันธุ์สัตว์ พบพันธุ์สัตว์จำนวนไม่ต่ำกว่า 72 ชนิด

ประการที่สอง ด้านรูปแบบการใช้ประโยชน์จากพื้นที่ชุ่มน้ำ พบว่าระบบนิเวศของพื้นที่ชุ่มน้ำแห่งนี้ ถือได้ว่าเป็นฐานของทรัพยากรที่สำคัญที่สุดในการดำรงชีวิตและการดำรงอยู่ของชุมชนที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ เนื่องด้วยเป็นระบบนิเวศที่เรียกว่า ระบบนิเวศป่าบุ่งป่าทาม ซึ่งมีความสำคัญต่อวิถีชีวิตของคนในชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มที่พึ่งพาทรัพยากรในป่าบุ่งป่าทามเป็นหลักเพื่อการเลี้ยงชีพ ทั้งนี้ จากการศึกษา สามารถจำแนกรูปแบบการใช้ประโยชน์จากพื้นที่ชุ่มน้ำออกเป็น 6 ประเภทหลักๆ คือ การเกษตร การหาปลา การเก็บหาของป่า การป้อนสัตว์ การเลี้ยงวัวควาย และการเลี้ยงปลา

อย่างไรก็ตาม ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นก็คือ แต่เดิมนั้น พื้นที่ชุ่มน้ำเป็นพื้นที่ที่เป็นสมบัติส่วนรวมชาวบ้านได้ใช้ประโยชน์กันเต็มที่ แต่ปัจจุบันพื้นที่บางส่วนได้ถูกครอบครองโดยเอกชนหรือหน่วยงานรัฐ ซึ่งชาวบ้านไม่สามารถใช้ประโยชน์ได้ รวมทั้งความเปลี่ยนแปลงและความเสื่อมโทรมของระบบนิเวศ ทำให้ไม่เพียงแต่เป็นการลดทอนความหลากหลายทางชีวภาพ หากแต่การใช้ทรัพยากรจากพื้นที่ชุ่มน้ำของชาวบ้านก็ลดลงด้วยเช่นกัน

ข้อเสนอของโครงการวิจัยนี้ เพื่อที่จะนำไปสู่การฟื้นฟูความหลากหลายทางชีวภาพ และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรในพื้นที่ชุ่มน้ำนี้อย่างยั่งยืนก็คือ เราไม่อาจทำได้ด้วยการแก้ไขทางด้านเทคโนโลยีอย่างเดียว หากต้องอาศัยการจัดการทางสังคมด้วย ซึ่งเป็นเรื่องที่ทุกฝ่ายต้องร่วมมือกัน มองปัญหาร่วมกัน และแก้ปัญหาร่วมกัน ใช้ระบบชั่งใจ โน้มนำ หรือกดดันโดยความเห็นพ้องต้องกันของ

ทุกฝ่าย อาจออกมาในรูปของระบบภาษี ระบบเกียรติยศ ระบบสิทธิที่มีความหลากหลายซับซ้อน ฯลฯ แต่ต้องส่วนเป็นระบบที่เกิดขึ้นจากการร่วมมือร่วมใจกันทั้งสังคมในการสร้างขึ้น อันเป็นการแก้ปัญหาแบบเคารพระบบนิเวศ ไม่ใช่เอาเทคโนโลยีไปทุ่มใส่เพื่อบิดผันธรรมชาติ เพราะพื้นที่ชุ่มน้ำและพื้นที่ในระบบนิเวศของพื้นที่เหล่านี้จะกลับคืนมาอีกได้ ก็โดยการปรับวิถีชีวิตที่เปลี่ยนแปลงไปแล้วทั้งของคนในชุมชน ภาคธุรกิจเอกชน และภาครัฐให้สอดคล้องกับธรรมชาติต่างหาก

ดังนั้น แนวทางในการบริหารจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำแห่งนี้ โดยเน้นทั้งการจัดการทางสังคม และการจัดการทางเทคโนโลยีเป็นสำคัญ น่าจะทำให้พื้นที่ที่ชุ่มน้ำแห่งนี้ พื้นสภาพเป็นพื้นที่ชุ่มน้ำในเขตเมือง และขานเมืองที่มีความหลากหลายทางชีวภาพสูง ที่ชาวบ้านสามารถใช้ประโยชน์เพื่อการดำรงชีวิต ในฐานะที่เป็นแหล่งประกันความมั่นคงทางอาหาร ขณะเดียวกันก็ยังประโยชน์ต่อการท่องเที่ยวทั้งทางนิเวศและวัฒนธรรมไปพร้อมๆ กันด้วย

This anthropological research examines the wetland areas situated in Warinchamrap District, Ubon Ratchathani Province, which cover both urban areas (Warinchamrap Municipality) and rural areas (Bung Mai Sub-district). Its chief purpose is to elucidate the links between resource utilization and biodiversity in this wetland area.

The methodology used is primarily qualitative, but this is supplemented with quantitative data in certain respects. Data were collected in cooperation with local villagers via in-depth interviews, focus groups and surveying forms, as well as a documentary survey.

The main research findings include two points.

First, in regards to biodiversity, the research finds that the wetlands constitutes a highly complex and diverse ecosystem comprised of several subsystems, including watering ecosystem, water plants, semi-land and water ecosystem and land ecosystem which have different type of geography leading to the bio-diversity. Over 133 species of fish were identified in the area, along with 180 species of plants and 72 species of animals.

Second, in regards to the resources utilization of this wetland area, the research finds that the ecology of this wetland comprises a critical natural resource base for the communities living in the area. The floodplain, called "*Pa Bung Pa Tam*" by locals, sustains a subsistence economy supporting six types of production: agriculture, fishing, collection of non-timber forest goods, making clay bricks, animal farming (husbandry) and fish raising.

However social and political changes are undermining the sustainability of these forms of production. In the past the area was treated as common property, available for all locals villagers to use, but now some parts of this wetland area has come under the control of the private sector or official units, which prevents local people from accessing the resources they depend on. Development by these sectors has also eroded the integrity of ecosystems, impacting biodiversity and decreasing resources even in areas to which villagers still have access.

The study further proposes that the way to revive biodiversity and recover a sustainable system of resource utilization must be realized not only through technological management, but also through social management, in which different interested parties must cooperate, communicate, and solve problems together. Moreover, the models used for resource management must be broadened to include the informal, but highly effective, systems practiced and developed by villagers over generations. That is, management

practices must engage the complex local systems of rights and local problem solving mechanisms rather than simply attempting to replace them. The fragile but rich ecology of this wetland area can be restored, but only if the local communities, private sector, and government recognize that their shared management strategy, whatever form it takes, must ultimately be harmonious with nature.

The social and the technological management of the wetland area are the keys to its recovery. With intelligent approaches to management incorporating local forms of governance, the area's biodiversity can be maintained, food security for locals can be guaranteed, and eco-cultural tourism could be profitably developed.